ОВОЩНИТЕ
ИЗТОЧНИК НА ДОПЪЛНИТЕЛНИ ДОХОДИ

Една от целите на Националния план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2007 - 2013 г. е насърчаване възможностите за заетост и подобряване качеството на живот в селските райони. С определен принос в постигане на тази цел е проектът „Проучване на възможностите за подобряване на трудовата заетост в районите на Източните Родопи и Северозападна България чрез изграждане на пилотни насаждения от трайни култури (овощни и лозя)" на НЦАН, с изпълнители: Институт по овощарство - Пловдив, Институт по лозарство и винарство - Плевен, Институт по земеделие - Кюстендил и РЦНПО - Кърджали. В рамките на проекта с помощта на научната общност в двата региона бяха създадени пилотни насаждения от подходящи трайни култури. В тях се прилагат съвременни технологични решения, свързани с избор на удачни сортоподложкови комбинации, резитба и формиране, напояване, системи за поддържане на почвената повърхност и борба с плевелите, контрол на болестите и неприятелите. **Целта на работния колектив е да помогне за възраждане на овощарството и за осигуряване на допълнителни или алтернативни източници на доход за населението.** Овощните култури са подходящи като алтернативни култури, тъй като в цялата страна има региони с отлични условия за развитието им. Така в Източните Родопи са благоприятни условията за отглеждане на орехи, лешници, бадеми и други и тези култури са много добра алтернатива за тютюнопроизводителите предвид поетите от страната ни ангажименти за ограничаване на това производство в перспектива. Овощарството може да има сериозен принос за диверсификация на производството, по-разумно използуване на местните ресурси и устойчиво развитие на селските райони.

Идеята на проекта е да покажем на фермерите, че отглеждането на плодове е бизнес, който може да носи добри печалби, но само ако към начинанието се подходи професионално и отговорно. Печалби около 1000 лв/дка са напълно реалистични. Сериозна бариера за влизането в бранша е необходимостта от значителен финансов ресурс - средно между 1000 и 3000 лв/дка в зависимост от избраната технология и овощния вид. Следва да се държи сметка, че инвестицията е с дългосрочен характер, а приходите не идват веднага. Дългосрочният характер на вложенията изискват да не се допускат грешки в проектирането и отглеждането, защото ще имат дълготраен негативен ефект.

За избегнат грешки производителите е необходимо предварително да се консултират със специалистите по основните въпроси на създаването и отглеждането на насаждението, а именно:

- Преди създаване на насаждението е задължително да се вземат почвени проби за определяне на запасеността на почвата с основните хранителни елементи и да се анализира почвената реакция. С реакцията на почвата следва да се съобразяваме при избора на подложка и овощен вид. Минералното хранене на растенията също следва да бъде съобразено с резултатите от тези анализи.
- От голямо значение е изборът на овощен вид и сортоподложковата комбинация. Сортовете следва да са високодобивни с ценни стопански качества, търсени от консуматорите, устойчиви на икономически важни болести и неприятели. Засилен е интересът към ранни и късноузреещи сортове, при които цените са по-атрактивни за производителите.
- Подложките са от съществено значение за гъстотата на засаждане, добивите, качеството на продукцията и облекчаване на най-трудоемките практики по резитбите и прибирането на плодовете.
- Формирането и резитбите на овощните дръвчета трябва да са лесни за изпълнение, да осигуряват малък обем на короните на дърветата и производството на висококачествени плодове.
- Контролът върху болестите и неприятелите е от ключово значение за крайния успех.
- Съвременно овощарство без напояване е немислимо. Модерните системи за микронапояване позволяват да се регулира микроклимата в насажденията, да се инжектират нужните химични агенти за минерално хранене, борба с плевелите, контрол на болестите и неприятелите, дезинфекция на почвата. Инвестицията в микронапояване води до висока производителност, пести труд и средства.

Не е за подценяване и фактът, че овощарството позволява висока степен на механизация на производството, което прави отрасъла по-привлекателен в сравнение с други земеделски дейности. Прибирането на продукцията и резитбите са мероприятията, които изискват повече ръчен труд, при това квалифициран.

Общата селскостопанска политика в сектор „Плодове и зеленчуци" дава възможност за разнообразни форми на подпомагане на фермерите. Пазарните механизми и режими в сектора се осъществяват чрез Общите организации на пазарите на

„Плодове и зеленчуци", чиято основна цел е да осигурят баланс между търсене и предлагане, справедливи цени за производителите и подобряване качеството на продукцията. Общата организация на пазара обхваща маркетинговите стандарти за качество и контрол на съответствие, организациите на производителите, интервенцията и външнотърговския режим.

Маркетинговите стандарти за качество и контрол на съответствие се прилагат по цялата верига с изключение на продажбите за лична консумация и продуктите за преработка. Изискванията за качество и контрол за съответствие на пресните плодове и зеленчуци са уредени с Наредба № 108 от 12.09.2006 (ДВ, бр.84 от 17.10.2006).

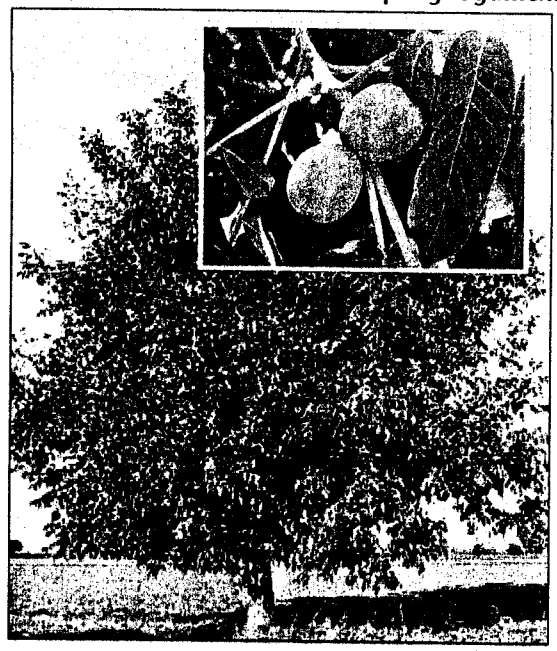

С реформите в сектора все по-важна роля се отделя на организациите на производителите. Основната им функция е да събират продукцията на членовете си и да я предлагат на пазара. Условията за признаване на организациите на производителите уредени с Наредба № 24 от 05.07.2001 г. (ДВ, бр. 69/ 2001 г., изм. и доп., бр.110/2001 г., бр. 85/ 2004 г.). **Критериите за признаване са следните:** минимум 7 членове; годишен обем на продукцията на организацията не по-малко от левовата равностойност на 100 000 евро; реализация на цялата продукция на членовете чрез организацията (допускат се изключения за определено предварително заявено количество); дейността на организацията е насочена към усъвършенстване на производствения процес на членовете по отношение на качеството, правилата на производството, опазване на околната среда и др.; приемане на устав и правилник за дейността, които да гарантират демократичен контрол върху дейността и формиране на оперативен фонд.

Организации на производители, които не отговарят на тези критерии могат да получат временно признаване за пет годишен период и да бъдат подпомогнати от ЕС за покриване на изискванията. За целта организацията трябва да има поне 4 членове и годишен оборот, не по-малък от левовата равностойност на 50 000 евро.

Освен, че са длъжни да събират и предлагат продукцията на своите членове на пазара, организациите на производителите изработват правила за производство, събират информация за площи, добиви, производство, сортов състав; оказват помощ на членовете при сортиране, пакетиране, съхранение на продукцията и прилагането на екологосъобразните практики; водят централизирано счетоводство; могат да създават операционни фондове, финансирани от членовете им и от средства на ЕС. За използването на операционните фондове трябва да се разработят конкретни операционни програми, насочени към: Подобряване качеството на продуктите; представяне на продуктите на потребителите и повишаване на продажбите; развитие на екологосъобразни методи на производство; намаляване количеството на изтеглената продукция; използуване на възобновяеми енергийни източници и енергоспестяващи инвестиции; закупуване на машини и съоръжения за постигане на целите на програмата; строителство и обновяване на сгради и други недвижими активи, нужни за изпълнение целите на оперативната програма. При неравновесие на пазара организациите на производителите могат да изтеглят излишъците. Не е позволено изтеглената продукция да се продава отново. Тя може да се използва само за благотворителни цели, за храна на животни, за преработка в алкохол или да се унищожи и за нея организациите на производителите ще получават компенсации.

За производителите е важно да знаят, че с изключение на преките плащания всички останали форми на подпомагане ще минават през организациите на производителите. Следователно онези от тях, които не са членове, на практика няма да могат да се възползват в пълен размер от разнообразните форми на подпомагане.

Каква ще бъде подкрепата за плодопроизводството? Договорена е помощ за организации на производители, които доставят плодове на преработвателната промишленост. Договорените прагове са 17 843 тона за праскови за преработка, а помощта възлиза на 25,88 евро/тон.

От 2009 г производителите на черупкови плодове имат право на допълнително подпомагане (в рамките на 12 000 ха). Размерът на помощта е 120,75 евро/ха. Нов момент са договорените допълнителни плащания за производството на ягоди и малини за преработка за 5 годишен период в размер на 230 евро/ха. Очаква се разделяне на субсидиите за отглеждане на плодове от субсидиите за преработката им. Друг нов момент е, че ЕС се отказва от експортните субсидии, които поглъщаха значителен финансов ресурс и повишаваха конкурентостта на европейския износ на плодове.

Голяма част от финансовата подкрепа за плодопроизводителите ще дойде по линия на програмата за развитие на селските райони и по-специално по мерки: „Създаване стопанства на млади фермери", „Модернизация на земеделски стопанства", „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти, „Подпомагане на полупазарни стопанства", „Агроекологични плащания" и други.

Присъединяването ни към ЕС открива много нови възможности пред производителите на плодове и от всички нас зависи дали ще успеем да извлечем максималните ползи от членството. Необходимо е бързо адаптиране към пазарните механизми в сектора, за да могат производителите да се възползват от предимствата на Общата селскостопанска политика и разнообразните форми за подпомагане.

Ст.н.с. д-р В. МАНОЛОВА, ст.н.с. д-р Ар. ЖИВОНДОВ, ст.н.с. д-р К. КУМАНОВ, ст.н.с. д-р К. КОЛЕВ, н.с. д-р З. РАНКОВА